

Inkilning inom idrottsrörelsen

En kvalitativ studie

FoU-rapporter

2003

1. Idrott, kön och genus – en kunskapsöversikt
2. Man vill ju inte att föreningen ska dö – en studie om idrottens föreningsledare våren 2003 (Anders Rönmark)
3. Etnisk mångfald och integration – visar idrotten vägen? (Jesper Fundberg)
4. Möjligheten till motion och fysisk aktivitet – lika för alla?
5. Kvinnor och män inom idrotten 2003 – statistik från Riksidrottsförbundet

2004

1. Ätstörningar – en kunskapsöversikt (Christian Carlsson)
2. Kostnader för idrott – en studie om kostnader för barns idrottande 2003
3. Varför lämnar ungdomar idrotten – en undersökning av fotbollstjejer och – killar från 13 till 15 år (Mats Franzén, Tomas Peterson)
4. IT-användning inom idrotten (Erik Lundmark, Alf Westelius)
5. Svenskarnas idrottsvanor – en studie av svenska folkets tävlings- och motionsvanor 2003
6. Idrotten i den ideella sektorn – en kunskapsöversikt (Johan R Norberg)
7. Den goda barnidrotten – föräldrar om barns idrottande (Staffan Karp)
8. Föräldraengagemang i barns idrottsföreningar (Göran Patriksson, Stefan Wagnsson)

2005

1. Doping- och antidopingforskning
2. Kvinnor och män inom idrotten 2004
3. Idrottens föreningar - en studie om idrottsföreningarnas situation
4. Toppningsstudien - en kvalitativ analys av barn och ledares uppfattningar av hur lag konstitueras inom barnidrott (Eva-Carin Lindgren och Hansi Hinic)
ISBN 91-975766-0-3
5. Idrottens sociala betydelse - en statistisk undersökning hösten 2004
ISBN 91-975766-6-2
6. Ungdomars tävlings- och motionsvanor - en statistisk undersökning våren 2005
ISBN 91-975766-7-0
7. Inkilning inom idrottsrörelsen - en kvalitativ studie
ISBN 91-975766-8-9

Rapporterna kan beställas från Riksidrottsförbundets kundtjänst – kundtjanst@rf.se eller tel 08-699 62 03

ISBN 91-975766-8-9

9 789197 576680

Förord

Under de senaste åren har flera fall av så kallad inkilning eller nollning som skett inom idrottsrörelsen uppmärksammats i media. Orsaken har varit att inkilningsaktiviteter i en grupp gått över gränsen för vad som anses vara acceptabla beteenden.

Det finns relativt få vetenskapliga studier som behandlar fenomenet inkilning inom idrottsrörelsen, och det är inte heller något som det talas särskilt ofta om. Det är därför angeläget att studera ämnet djupare för att få en vidgad förståelse för inkilning som företeelse.

Riksidrottsförbundet gav därför Jenny Svender från Gymnastik- och Idrottshögskolan (GIH) i uppdrag att, med Karin Redelius som vetenskapligt ansvarig, genomföra en studie för att belysa och analysera inkilning inom idrottsrörelsen. Frågor som ställs är bl. a: Är inkilning är en bekant företeelse bland idrottsutövare? Vad kännetecknar en inkilning? Vilka former kan den anta? Vilka funktioner kan den tänkas fylla? Varför förekommer inkilningar?

Riksidrottsförbundets förhoppning är att denna rapport ska öka kunskapen om inkilningsaktiviteter, liksom att den ska kunna utgöra en grund för vidare diskussioner och ytterligare studier. I Idrotten vill slås fast att idrott på alla nivåer ska bedrivas så att den utvecklar människor positivt, såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt. Idrotten ska också utformas så att den ger alla en kamratlig och trygg social gemenskap. Det är därför angeläget att motverka sådana aktiviteter som strider mot idrottens verksamhetsidé.

Camilla Hagman

*Chef Idrottsutveckling
Riksidrottsförbundet*

Innehåll

Inledning och bakgrund	7
Syfte och frågeställningar	8
Begrepp	8
Metod och urval.....	9
Att kilas in i ett nytt forskningsområde	10
Inkilning inom idrottsrörelsen	11
Inkilningens former	12
Inkilningens inramning	12
Valet av arena	12
Rekvisita	13
Inkilningens karaktäristika.....	13
Ett tabubelagt område.....	13
(På) gränsen till det (o)tillåtna	14
Om (o)möjligheten att avstå	15
Inkilningens funktion	17
Informanternas förklaring till inkilning.....	17
Inkilningens många ansikten	18
Inkilningens mångfacetterade betydelse.....	21
Varför förekommer inkilning? En teoretisk förklaring.....	22
Tävlingsidrottens logik.....	22
Inkilning som mandomsprov.....	23
Det rätta sättet	24
Fostran och disciplinering	25
Motstånd mot den allvarsamma tävlingsidrotten.....	26
Teoretisk konklusion	26
Inkilningens logik - några sammanfattande drag.....	27
Vad lär man sig genom inkilning?	28
Några avslutande ord.....	29
Vidare studier	29
Referenser	30
Elektroniska källor	30

I början av säsongen åkte vi på ett läger. Det var i första hand ett träningsläger men hade också inslag av sociala aktiviteter för att vi skulle lära känna varandra. Jag anade att vi som var nya skulle råka ut för någonting, det hade antytts i omklädningsrummet tidigare under våren, och mycket riktigt hade mina nya lagkamrater förberett olika saker som vi nykomlingar skulle göra. En av uppgifterna gick ut på att få ihop så många poäng som möjligt genom att springa runt på stan, iklädda skidadressar och samla in olika saker. Tävlingen avslutades med att vi fick springa en hinderbana. Som vanligt när det är en tävlingssituation blev stämningen rätt hetsig och inte blev det bättre av att de nya lagkamraterna stod vid sidan och skrek och hejande. Målgången var att hoppa ner i en gyttjig damm, vilket följdes av skrattsalvor från dem som tittade på. Vid middagen på kvällen uppmanades vi nykomlingar att hålla ett debutanttal. Vi skulle berätta något om oss själva. Det blev rätt pinsamt eftersom jag inte kom på något bra att säga. De fem minuterna kändes som en evighet och jag önskade att jag kunde komma på något kul att berätta, men det blev bara en massa svammel. Det var skönt när det var över. När jag satte mig sa lagkaptenen att det var det sämsta debutanttal som hållits i lagetets historia och att han hoppades att jag var bättre på att spela än på att snacka. Alla skrattade och jag fick dunkar i ryggen. Festen fortsatte och lite senare fick jag och de andra nya spelarna klä ut oss i schlagerkläder och uppträda med sång och dans inför de andra i laget. En av killarna utförde en striptease under sin låt – vilket jubel det blev! Feststämningen var hög och jag kände mig glad över att jag nu var en del av det här gänget.

Inledning och bakgrund

Ovanstående berättelse är konstruerad utifrån intervjuer som genomförts med idrottsutövare inom ramen för den studie som nu ska presenteras. I berättelsen beskrivs hur det kan gå till när en idrottsutövare kommer till ett nytt lag eller till en ny grupp. Nykomlingen kan då få i uppdrag att utföra aktiviteter i åsyn av de andra. Dessa aktiviteter kan benämnas *nollning* eller *inkilning*, dessa bygger på vissa principer. I denna text används företrädesvis termen inkilning. Inkilning handlar alltså om att, som en del av idrotten men vanligtvis vid sidan av själva idrottsutövandet, låta nya individer i en grupp genomföra speciellt arrangerade aktiviteter.

Många idrottare har säkert erfarenhet av att det arrangeras aktiviteter av social karaktär när en eller flera kommer nya till en grupp. Ofta är det ledare eller tränare som ordnar aktiviteterna, men alla deltar tillsammans för att gruppens medlemmar skall lära känna varandra bättre. Aktiviteter av det slaget är dock inte i fokus för denna studie. I förgrunden står istället sådana aktiviteter som iscensätts av befintliga medlemmar i gruppen men som utförs av nykomlingar. En viktig distinktion är alltså att idrottarnas deltagande sker på olika premisser i de två olika formerna av välkomstaktiviteter. I en inkilningsaktivitet medverkar inte alla på samma villkor. *Denna studie handlar om de aktiviteter som planeras och iscensätts av gruppens befintliga medlemmar men som utförs av dem som kommer nya i idrottsgruppen.*

Under senare år har några fall av inkilning inom idrottsrörelsen uppmärksammats i media. Orsaken har varit att inkilningsaktiviteterna överskridit gränsen för vad som kan anses vara acceptabla beteenden. Att händelserna inträffat inom barn- och ungdomsidrotten gör fenomenet extra anmärkningsvärt. Föreningsidrott är den organiserade fritidsaktivitet som flest barn och ungdomar ägnar sig åt. Därmed är den en av de viktigaste offentliga arenorna för fostran i samhället. Det finns således anledning att närmare granska idrottsrörelsen liksom att studera

vad barn lär sig genom att vara med – vid sidan av idrottsliga färdigheter. Denna studie skall ses i ljuset av att både formella och informella läroprocesser sker inom idrotten.

De bilder av inkilningar som förmedlats via media har rört alltifrån milda aktiviteter som att leka lekar till mer grövre former där nykomlingen ska klä av sig naken på allmän plats, få håret på huvudet eller könsorganen rakade.¹ Frågan är om de fall som återgivits i media hör till undantagen eller om inkilningar faktiskt existerar inom idrottsrörelsen. Oavsett hur vanligt förekommande dessa händelser är, sker de i en tid då idrott utgör en väsentlig del i mångas liv och också ges stor plats i media såväl som i samhället i stort. Inkilning är dock en del av idrottsrörelsen som det inte talas om så ofta. Det finns också relativt få vetenskapliga studier som behandlar fenomenet. Det huvudsakliga syftet med denna studie är att öka kunskapen om inkilning inom idrottsrörelsen.

Utgångspunkten för studien är att idrott betraktas som ett socialt och kulturellt fenomen. Det innebär att idrottsrörelsen och dess verksamheter är ett resultat av hur vi konstruerat den. Idrott är förvisso en del av samhället men verksamheterna bedrivs på särskilda arenor och har sina specifika regelsystem. Vissa värden är eftertraktade och andra är mindre betydelsefulla för idrottsdeltagarna. Inom idrotten finns också särskilda språkliga uttryck, vissa förhållningssätt till kroppen och specifika ritualer som är karaktäristiska för idrotten.

Den inledande berättelsen väcker ett antal frågor som kommer att belysas i denna rapport: Vad är det som beskrivs? Varför utsätts en ny gruppmedlem för dessa olika aktiviteter? Varför förekommer fenomenet inom idrottsrörelsen? I den första halvan av rapporten beskrivs själva företeelsen, dvs. inkilningens uttrycksformer. Därefter problematiseras dess funktion. Resterande del ägnas åt en analys av varför inkilningar förekommer inom idrotten.

¹ Se exempelvis: Jan Lewenhagen, "Juniorer hem med rakade skallar", *Dagens Nyheter*, 24/9 2004, s. 4., DN Reuters, "Bråk i USA:s trupp", *Dagens nyheter*, 11/8 2005, s. 5., Mattias Eriksson, "Jag var utklädd till Hannah Graaf", *Expressen*, 11/9 2004, s. 4., Hans Linné, "MIF basen rasar över spelarnas nakna julklapp", *Expressen*, 21/12 1998, s. 39. För fler artiklar se www.presstext.prb.se.

Begrepp

Mot bakgrund av att inkilning eller nollning emellanåt beskrivits i media kan man utgå från att företeelsen troligen förekommer inom idrotten. Trots att begreppen används är det emellertid oklart vad de innefattar och avser. Inkilning kommer i denna text att syfta på de aktiviteter som kan förekomma i samband med att en individ kommer till en ny grupp. Aktiviteterna kan vara av olika slag och delvis fylla olika funktioner. Att döma av den här studien verkar det inte finnas något vedertaget begrepp för de aktiviteter som anordnas, men oftast användes begreppen nollning eller inkilning.

Syfte och frågeställningar

Det huvudsakliga syftet med studien är att belysa och analysera fenomenet inkilning inom idrottsrörelsen. Centrala frågeställningar är: Är inkilning en bekant företeelse bland idrottsutövare? Vad kännetecknar en inkilning? Vilka former kan den anta? Vilka funktioner kan den tänkas fylla? Varför förekommer inkilning i idrottsrörelsen?

Metod och urval

Studien handlar till stor del om att öka kunskapen om ett fenomen som det inte finns särskilt mycket kunskap kring och som det sällan talas öppet om. Det mest lämpliga tillvägagångssättet för att undersöka företeelsen bedömdes vara intervjuer. Med utgångspunkt från syfte och frågeställningar skapades ett intervjuformulär av halvstrukturerad art. Det innebär att intervjuaren använder sig av en intervjuguide med teman och i förväg konstruerade frågor, men att det under intervjuens gång finns möjlighet att förändra såväl frågornas formulering som ordningsföljd (Kvale, 1997, s. 117).

Först genomfördes tre provintervjuer i avsikt att kontrollera validiteten, varpå vissa justeringar av frågorna i formuläret gjordes. Vartefter intervjupersonerna berättade om olika inkilningsaktiviteter fick individerna i påföljande intervjuer kommentera dessa. Frågeguiden har därför förändrats något under studiens gång. Samtliga intervjuer har bandats och skrivits ut ordagrant. När citaten återges i denna rapport har harklingar, upprepningar, tveksamheter och dylikt tagits bort och språket har korrigerats något för att förbättra läsbarheten. Inget av detta torde dock ha påverkat den innehållsliga dimensionen i intervjuutslagen.

Intervjuer har skett med individer som utövar organiserad tävlingsidrott inom ramen för Riksidrottsförbundet och både lagidrottare och individuella idrottare är representerade i studien. Då forskningsläget och kunskapen om företeelsen var så pass begränsad, tillämpades ett så kallat syftesbestämt urval. Det innebär att urvalet inte skett slumpmässigt utan styrts av studiens övergripande syfte; att öka kunskapen om inkilningsfenomenet. Urvalet av föreningar har därför skett på olika sätt. I något fall har begreppet inkilning förekommit i en text i ett nyhetsblad utgiven av en förening varför föreningen ifråga har kontaktats. I andra fall har föreningar som stått omnämnda i tidningsartiklar som handlat om inkilning kontaktats. Ytterligare ett förfarande har varit att följa upp berättelser från personer om grupper eller lag där inkilning förekommit tidigare. De aktiva utövarna har sedan valts utifrån uppsatta kriterier. Det första var att de skulle ha bytt lag eller grupp någon gång under sin idrottskarriär. Det

andra att individerna skulle vara relativt ”tal-föra”.

Idrotter som representeras i studien är brottning, fotboll, handboll, innebandy, ishockey, segling och simning. Alla de intervjuade utövarna är aktiva på föreningsnivå och i vissa fall också i senior- eller juniorlandslag. Flertalet av de intervjuade idrottarna utövar sin idrott på elitnivå, antingen som juniorer eller seniorer. Med utgångspunkt från det syftesbestämda urvalet intervjuades även sex ungdomar som går på riksidrottsgymnasium. Dessa representerade också olika föreningar och i några fall också landslag. Personerna har således erfarenheter från flera nivåer och flera grupper. Både män (elva individer) och kvinnor (sex individer) har intervjuats. Sammantaget deltog 17 aktiva utövare mellan 15 och 33 år i studien. Valet av ålder motiveras utifrån idén att inkilning är någonting som kan förekomma i samband med övergången från en grupp till en annan, exempelvis när individer byter förening eller lag. Troligtvis sker det i högre grad i äldre tonåren och som vuxen, t. ex. i övergången från junior- till seniorlag.

Kontakten med lämpliga undersökningspersoner har gått via föreningens tränare eller ledare. Intervjuerna har genomförts med en person i taget. I de flesta fall har intervjuerna genomförts i en miljö vald av intervjupersonen, vilket oftast har varit i träningsanläggningen i anslutning till ett träningstillfälle. I något enstaka fall är intervjun gjord i annan miljö. Intervjupersonerna är anonyma och redovisas endast med kön och ålder.

Inledningsvis gjordes en granskning av svenska dagstidningar för att undersöka vad som skrivits om inkilning. Utifrån funna artiklar följdes också två omskrivna fall av inkilningar upp med intervjuer av föreningarnas ungdomsansvariga. Syftet var att fördjupa kunskapen om inkilning på ett generellt plan och dessa intervjuer är därför inte specifikt redovisade.

Som analysverktyg av intervjuerna har metoden narrativ strukturering använts. Den inledande berättelsen är ett exempel på denna metod. Avsikten var att skapa en mer sammanhängande bild av de ibland fragmentariska

historier om inkilning som intervjupersonerna återgivit – en så kallad rekonstruktion (Kvale, s.181). Därtill har meningstolkning tillämpats, vilket går ut på att utveckla strukturer och relationer som inte direkt framträder i ett material (Kvale, s.182). Metoden innebär ett sökande efter en djupare mening i det som intervjupersonerna ger uttryck för.

Att kilas in i ett nytt forskningsområde

Studiens inledning karaktäriserades till stor del av ett sökande efter en ”början”. Få studier har genomförts om inkilning inom idrottsrörelsen och det är heller inte en företeelse som diskuteras i någon större utsträckning inom idrottsrörelsen – åtminstone inte öppet. Idrottsrörelsen arbetar förvisso med trovärdighetsfrågor liksom med etik och moral men i den offentliga debatten har hittills inte frågan om inkilning hanterats specifikt.

Undersökningens primära syfte var alltså att studera inkilning, men hur studerar man en företeelse som det sällan talas om? Om anledningen till att få talar om inkilning är att det betraktas som lite av en hemlighet bland idrottsutövare, hur kommer jag då runt detta? Under projektets gång har åtskilliga i min omgivning vittnat om erfarenheter från nollning i högskolevärlden, men också från idrottsrörelsen. När frågan väl ställs, tycks många ha något att berätta – både i positiva och negativa ordalag. De vittnar om knasiga uppdrag, galna upptåg, rakade ben eller könsorgan, tävlingar, roliga lekar, fyllefester, att bli kissad på i duschen...

I vissa fall har det emellertid varit svårt att få direkta svar på hur en inkilning kan te sig. Att det ibland varit svårt att få intervjupersoner att prata om sina erfarenheter samtidigt som många andra gladeligen berättar om sina upplevelser, kan tyckas motsägelsefullt. Möjligt är det lättare att berätta om något som hänt längre tillbaka i tiden – eller också är det när inkilningsaktiviteterna närmare ska beskrivas för en ”forskare” som det blir känsligt.

Jag valde därför att inte ställa direkta frågor om inkilning i inledningen av intervjuerna, dels därför att det tycks vara något hemlighetsfullt över fenomenet, dels därför att inkilningar inte tillhör själva idrottsutövandet, utan är en informell del av idrotten. Min bedömning var att informanterna kanske var ovana och skulle ha svårt att tala om inkilningshändelser. För att komma in på området ställde jag därför frågor om vad som sker och hur man beter sig när nya utövare ansluter till en befintlig grupp. En idé var att inkilning möjligtvis kan relateras till skapandet av lag- eller gruppanda. Genom att

ställa frågor om hur man uppnår gemenskap och laganda i en grupp, var förhoppningen att fånga olika exempel på detta. Först därefter har direkta frågor om inkilning ställts, för att på så sätt ta reda vad intervjupersonerna associerar till och hur de ser på företeelsen.

Efter att ha intervjuat idrottsutövare tycker jag mig ha funnit ett sätt att närma mig företeelsen och jag har också skapat mig en förståelse för vad inkilning kan tänkas handla om. Den här beskrivningen är naturligtvis inte det enda möjliga sättet att skildra ämnet ”Inkilning inom idrottsrörelsen”, utan får ses som *ett* försök att belysa ett område som hittills inte studerats i någon högre grad.

Inkilning inom idrottsrörelsen

Resultatet av denna studie ger stöd för att inkilning existerar inom idrottsrörelsen. Samtliga av de intervjuade idrottarna utom en har hört talas om eller har egna erfarenheter av företeelsen. I några fall är alltså begreppet inkilning bekant men vederbörande har inte varit med om det. I andra fall har de erfarenhet av själva företeelsen men använder sig inte av något adekvat begrepp för att beskriva den.

Under datainsamlingen var det flera som hade mycket att säga och berätta om inkilning, trots att de inte själva hade erfarenheter av fenomenet. De intervjuade idrottarna redogjorde för olika inkilningar de hört talas om i andra föreningar. Andras inkilningshistorier, som man har fått berättade för sig, tenderar att vara värre än de som är egenupplevda. Huruvida dessa inkilningar verkligen ägt rum och på det sätt som beskrivs, är oklart. Oavsett hur det är med den saken står dock klart *att det talas* om den här typen av händelser. Att inkilning förekommer inom idrotten och att deltagarna talar om dessa aktiviteter innebär att idrottarna måste förhålla sig till fenomenet ifråga – och att det inte helt går att bortse ifrån. De inkilningar som det berättas om i denna studie har dock intervjupersonerna råkat ut för eller utsatt andra för. Inkilningarna är alltså självupplevda och får ses som exempel på hur inkilningar kan gå till.

De intervjuade idrottsutövarna tror inte att inkilning förekommer inom barnidrott och de tidiga ungdomsåren utan i övre ungdomsåldern eller seniorålder. De menar att det är i samband med att idrottsutövarna byter från en grupp till en annan, i huvudsak till en grupp seniorer eller när kommer till ett nytt sammanhang, t.ex. ett landslag eller ett riksidrottsgymnasium, som inkilningsaktiviteter kan förekomma. Inkilningar äger inte rum om inte utövarna byter lag eller grupp.

De flesta av informanterna tror att inkilning var vanligare förr och att det då var fråga om inkilningar av grövre slag. Enligt intervjupersonerna är inkilningarna alltså mildare och inte lika ofta förekommande i dagens idrott. Frågan är då hur inkilningar kan gå till idag.

Inkilningens former

I följande text ges exempel på inkilningar som intervjupersonerna berättat om: *debutanttal, lekar, tävlingar, uppdrag och uppträdanden*. Flera av de intervjuade har erfarenheter av debutanttal. Ett debutanttal handlar om att nykomlingen i ett speciellt sammanhang ska hålla ett tal inför de övriga i laget eller gruppen. Det kan t.ex. ske i samband med en julfest, ett träningsläger eller efter den första matchen. Vanligtvis känner den nyanlända till att detta kommer att inträffa, men inte riktigt när. Det tycks finnas flera idéer om vad tanken med ett debutanttal är. På frågan ”Vad fyller de här debutanttalen för funktion?”, svarar en av männen i studien:

Det är dels att klara av att stå inför gruppen och prata och oftast är det ju i en större grupp. Man väljer tillfällen när flera är med för att vara riktigt taskig. Dom fyller en funktion för att debutanten får uttrycka någonting om sig själv utan att bli avbruten. Och man får välja vad man vill, om man vill dra en rolig historia eller om man bara vill prata om sin egen bakgrund. Jag tycker det ger en viss funktion och det är lite av ett mandomsprov också att klara av att stå och snacka. Det är inte alla som gör det, medan vissa tycker att det är underbart att få stå i rampljuset. (Man, 33)

Det finns många uttryck värda att uppmärksamma i detta citat: ”klara av”, ”vara riktigt taskig”, ”viss funktion”, ”mandomsprov”, ”stå i rampljuset” etc., och detta sker senare i texten.

Lekar och *tävlingar* av olika slag tycks vara relativt vanligt förekommande enligt de intervjuade idrottarna. Nykomlingarna får olika uppgifter: ”klä ut sig i något fult och leta saker på stan” eller att ”hitta på tok under en träning”. Det kan vara fråga om tävlingar i frågesport eller, som en kvinna berättade, att springa en hinderbana som avslutades med att deltagarna fick hoppa ner i en gytjedamm. Det framkommer flera exempel på *uppdrag* en nykomling kan få. En av idrottsmännen berättar om nykomlingar som fick uppdraget göra ”en sån där klassisk kuta-naken-runt-huset-grej”. Någon annan hade erfarenhet av ”matkrig”

(kasta ägg etc.) där de som varit med längre i gruppen utmanar de nya. Debutanten kan i samband med någon lagfest eller ett träningsläger få i uppgift att *uppträda* med sång och dans inför den övriga gruppen, ibland utklädd. Inkilningar tycks ofta kunna ske i samband med en gemensam fest. Festen kan också fungera som en avrundning på de aktiviteter som nykomlingarna fått utstå.

Inkilningens inramning

Ett gemensamt drag för de inkilningsaktiviteter som framkommer i intervjuerna är att de förstärks av den inramning som väljs för ändamålet. Det är dels fråga om var man väljer att genomföra aktiviteten, dels vilken rekvisita som används.

Valet av arena

Valet av plats för inkilningsritualen tycks vara betydelsefull eller åtminstone inte slumpartad. Här kan två olika kategorier av arenor urskiljas: den slutna och den offentliga. Med den slutna arenan menas ett rum eller en plats dit ingen utanför laget har tillträde. Inkilningsaktiviteten genomförs alltså utanför omgivningens ögon. Här återfinns exemplen med upptåg på träningen, uppträdanden med sång och dans och även lekar och tävlingar.

Den offentliga arenan används när syftet är att synliggöra den nya individen för andra som inte formellt tillhör laget eller gruppen. Laget eller gruppen bjuder då för en kort stund in andra för att dessa ska få ta del av gruppens interna lekar. Debutanttalet som sker i samband med fester eller middagar där andra än laget är inbjudna, är det tydligaste exemplet på ett sådant tillfälle. Talet som debutanten skall hålla är egentligen inte alls till för åhörarna utanför den inre kretsen. Omgivningens uppgift är snarare att bidra till att skapa goda förutsättningar för att inkilningsproceduren skall bli lyckad som ett test av nykomlingen och som en rolig händelse. Ett annat exempel på när en offentlig arena används är när de nya ”springer på stan”, ibland utklädda, och utför uppdrag. Förmodligen skulle inte någon av deltagarna kunna tänka sig att visa sig på en offentlig plats, iklädd udda kläder utförandes diverse uppgifter, om det inte vore så att företeelsen var knuten till ett visst sammanhang

och därmed kunde förklaras. Aktiviteten är alltså en intern angelägenhet för gruppen men den utförs på en offentlig arena. Att inkilningsaktiviteterna utförs inom ramen för gruppens eller lagets verksamhet legitimerar med andra ord ett sådant uppträdande på en offentlig plats. En tolkning är att valet av arena kan kopplas samman med aktivitetens syfte. Är idén att förlöjliga eller testa nykomlingen kan en offentlig arena bidra till att förstärka detta.

Rekvisita

För att ytterligare betona aktivitetens innebörder används ibland viss rekvisita för att iscensätta inkilningen. Tidigare beskrevs hur deltagarna ibland får klä ut sig när de ska genomföra vissa moment. Genom att bokstavligen talar klä av de vanliga kläderna och klä på andra, larviga kläder, driver man med den nyanlända till nöje för betraktarna. I några av intervjuerna framgår att inkilningen görs i samband med fest där det förekommer alkohol.

Inkilningens karaktäristika

När intervjuerna analyserades framkom mönster eller teman som kan vara till hjälp för att öka kunskapen om inkilningsfenomenet. Två av dessa teman kan sägas utgöra centrala delar av inkilningsföreteelsen, nämligen det tabubelagda och det gränsöverskridande – i bemärkelsen att inkilningen ofta passerar gränsen för det tillåtna. Trots att det är få av de intervjuade som explicit talar om det, uttrycks detta implicit genom deras skildringar av företeelsen. Det tabubelagda och det gränsöverskridande kan sägas vara en del av inkilningars karaktäristiska och behöver därför beskrivas mer ingående.

Ett tabubelagt område

Av intervjuerna framgår att de egenupplevda inkilningarna är ett område som det inte är enkelt att tala om. Vid ett par tillfällen har intervjupersonerna bett att bandspelaren skall slås av då de inte vill berätta om sina erfarenheter på band – trots att de vet att de kommer att vara anonyma. Så länge diskussionen förs på ett mer allmänt plan, där intervjupersonerna berättar om vad de hört talas om att andra gör eller har gjort, tycks det hela vara relativt oproblematiskt. När informanterna ombeds beskriva sina egna erfarenheter blir det emellertid plötsligt mer känsligt och svårt att tala om. Vad är det som gör att de inte vill berätta om inkilningen för en utomstående? Anledningarna kan vara flera men det kan dels bero på att det vilar något tabubelagt över företeelsen, dels att aktiviteterna är av sådant slag att de intervjuade vet att de inte borde förekomma. Idrottsutövarna känner alltså att det handlar om aktiviteter som kanske inte alltid är accepterade av omgivningen – eller ens tillåtna.

I en av intervjuerna, vilken får statuera exempel på att inkilningen har något tabubelagt över sig, började en man berätta om ”att det ju förekommit värre grejor” (än de inkilningsaktiviteter genomförda i den egna idrottsgruppen han redan berättat om), men avbryter sig snabbt. Känslan är att han har råkat försäga sig och att han ångrar sig i samma ögonblick. När han ombeds att ändå berätta lider han stora

kval. Det verkar som att han faktiskt vill berätta men att ”det inte går”. Han ber att bandspelaren ska stängas av men säger sedan att han vill avstå och hoppas att någon annan i gruppen ska berätta om dessa händelser istället. En liknande situation uppstod med en annan informant som för ett ögonblick funderar på om det han ska berätta om är något han ”ska ta på band eller inte”.

Det fanns alltså tillfällen då det blev tydligt att det inte är okomplicerat eller alldeles självklart att berätta om inkilningserfarenheter. Det tycks vila något förbjudet över företeelsen. En tolkning av hemlighållandet är att det handlar om att stärka gruppgemenskapen genom att utestänga andra. Nedanstående citat får exemplifiera den tolkningen:

Är inkilning någonting man berättar för omgivningen om?

Nja, inte så mycket. Ja visst, lite grand av en inkilning kan det väl berättas om men man håller det nog ganska mycket inom gruppen.

Av vilken anledning?

Ja, det kan man fråga sig...men det ska vara lite internt liksom. Det skapar väl också en ”vikänsla”, [...] det här är våran grej liksom, det här behöver inte så många andra veta av. (Kvinna, 27)

Hemlighållandet kan också handla om att inkilningsfenomenet tangerar eller till och med passerar gränsen för vad vi i allmän mening betraktar som tillåtna och accepterade beteenden. Det gör att man är ovillig att till andra förtälja något om de inkilningar som förekommer. Man vet att det som sker inte skulle vara tillåtet i andra miljöer eller situationer utan endast i den kontext där aktiviteterna utspelas.

(På) gränsen till det (o) tillåtna

Vad är möjligt att göra som inkilningsaktivitet? Ett återkommande tema i samtalen med de intervjuade idrottarna är att inkilningar kan passera gränser för normalt beteende. Det handlar om själva aktiviteterna, vad de nyanlända utsätts för. Flera av aktiviteterna skulle förmodligen inte förekomma i andra sammanhang på grund av deras karaktär. Det handlar också om *hur* inkilningen görs. Sättet man t.ex. ombeds upp-

träda på inför gruppen (utklädd/avklädd) eller hur stämningen runt om är, präglar till stor del hur inkilningen uppfattas. I intervjumaterialet framträder ingen unison bild av vad som är tillåtet att utsätta en debutant för. Tvärtom är åsikterna mycket varierande. Vad som är tillåtet att låta nykomlingen utföra tycks vara ett resultat av dels de arrangerade personernas subjektiva uppfattning om vad som är ”okej” att göra, dels den rådande kulturen i laget eller i föreningen. Således verkar det finnas en gråzon, eller snarare ett förhandlingsutrymme, om hur inkilningen kan, får, bör eller ska utföras.

Vad är okej att ha som nollningsaktivitet? Var går gränsen?

Gränsen går ju egentligen... där personen ifråga som blir nollad sätter gränsen. Alltså vad han eller hon känner sig kränkt av. En annan kanske inte blir kränkt, om jag kastar ett ägg i huvudet, men den andra personen kanske blir jätte-, jättekrankt och känner ”vad då kastar den där personen ett ägg i mitt huvud, är jag något mobbningsoffer?” Det är personen ifråga själv som lägger den nivån, tycker jag. (Kvinna, 18)

Det är alltså den som är utsatt för inkilningen som sätter gränsen. En av männen uttalar sig om var gränsen för kränkning går på följande sätt: ”Jag skulle nog säga att det är sunt förnuft”. Senare i intervjun säger han:

”Man väljer själv hur långt man vill gå”
Är det inte svårt att inte bli trissad att göra det ändå?

”Jo, visst blir man trissad men någonsans har man ju en gräns också.” (Man, 25)

Gemensamt för de två citerade idrottarna är att de lägger ansvaret på dem som blir utsatta, inte på dem som håller i aktiviteterna. Det är nykomlingen som skall sätta gränsen och markera vad som är acceptabelt. Vilket förhandlingsutrymme den nyblivne gruppmedlemmen i realiteten har kan ifrågasättas, då det kan vara svårt att stå emot gruppträck. Intervjupersonerna är dock överens om att inkilningsaktiviteten inte ska verka kränkande eller skada någon fysiskt eller psykiskt. Ett exempel:

Var går gränsen för vad man kan göra med en ny spelare?

Ja, den är ganska svår att hitta tror jag, för det är ju från individ till individ. Men jag tycker att den som är ny, den ska inte må riktigt dåligt av det. Att man får skämmas lite och att det kanske är lite pinsamheter, det är sånt som på sätt och vis hör till, men man ska inte må dåligt av det. Då tycker jag att gränsen är passerad. (Kvinna, 27)

Flera av dem påpekar att gränsen går när inkilningen innebär övergrepp på eller förnedring av en person. Trots det är risken att någon verkligen blir kränkt under en inkilning uppenbar. Det finns en överhängande fara att gränsen för vad som kan betraktas som acceptabelt i egna och andras ögon passerar. Gränsen mellan det roliga, lekfulla och det förödmjukande, kränkande inslagen kan också vara otydlig. Ibland kan den säkert passerar utan medveten avsikt. Ett par av de intervjuade idrottarna menar att de är medvetna om risken att inkilningen kan spåra ur och försöker stävja dessa inslag genom att arrangera inkilning där så inte kan ske.

Så de nya får uppdrag av er?

Ja, de får uppdrag av oss som de ska fixa. [...] Det är liksom inte förnedrande eller någonting. Det kan jag väl tänka mig att det kan vara i vissa lag, att det kan bli lite förnedrande grejer. Det har vi försökt styrt upp, att det ska vara roligt så att vi tillsammans har roligt i stället för att någon ska vara helt förstörd eller någonting. (Man, 28)

Om (o)möjligheten att avstå

Inkilningsaktiviteterna kan alltså betecknas som gränsöverträdande på två sätt. Det ena är att aktiviteterna i sig är av sådant slag att de inte är att betrakta som normala sociala aktiviteter. Det andra är att det lekfulla elementet i utförandet av aktiviteterna kan övergå till rent förödmjukande. Skiljelinjen för när en aktivitet passerar den lekfulla gränsen är oklar. Det här medför att det inte alltid är självklart eller oproblemiskt att delta i inkilningarna. Intervjupersonerna framställer deltagandet i

en inkilning som frivilligt. Samtidigt tycks det vara svårt att säga nej. När vi talar om möjligheten att vägra delta i de inkilningsaktiviteter som anordnas framkommer olika meningar:

Kan man säga nej om man inte vill vara med i någon nollning när man kommer ny?

Ja. Vi hade två juniorkillar i fjol, men dom var inte med på allt för ja, de ville inte själva och då behöver dom inte vara det.

Ja...

För dom var väl inte så sugen på det då. (Man, 28)

Laget accepterade att juniorkillarna som flyttats upp till seniorlaget inte hade lust att vara med på alla aktiviteter som anordnades. I deras fall var det fråga om att utklädda uppträda med sång och dans inför de övriga i gruppen.

De flesta informanterna menar att det på ett hypotetiskt plan är möjligt att säga nej, men att det i verkligheten inte är så lätt. Framförallt kan det få konsekvenser för debutanten.

Kan man säga nej en sådan gång? (Till att bli utsatt för en inkilning som man inte känner sig komfortabel med).

Jag tror att det är fruktansvärt svårt och säga nej om man står ensam och ett helt lag står och hejar på. Då tror jag inte man, jag skulle ha svårt och göra det om jag kommer i en sådan situation tror jag. *Hur kommer det sig, varför gör man inte det?*

Man blir påverkad av gruppen. Det är svårt att stå upp för sig själv då man tänker ”äh men om jag säger nej nu så kommer dom kalla mig feg, då kommer dom att jävlas med mig för det sen” eller någonting sånt där. Det är bättre att lika gärna göra det.

Annars kan det leva med en på något sätt?

Ja, alltså om jag gör det så kommer jag in i gruppen, kanske man tänker också. (Man, 18)

Den nya individen kan ha en önskan om att upptas som medlem i gruppen och därför fullfölja en inkilning även om denne helst vill

avstå. Då är det svårt att stå emot gruppsycket. Flera pekar på att nykomlingen visst kan avstå, dock efter övertalningsförsök, men att det kan resultera i att man får kommentarer.

Vad tror du skulle hända om jag var med som spelare och säger "nej, det där har jag verkligen ingen lust och göra"? Skulle det få några konsekvenser?

Nej det skulle det väl inte få. Vi skulle väl försöka och prata lite gruppsyck för att få dig och göra det. Men sen om du verkligen sa ifrån då skulle det inte hända någonting.

Nej...

Först skulle vi säga "hå, hå, vad tråkig du är" eller någonting sådant där, men sen någon dag senare skulle det vara lugnt. (Man, 17)

Kan man säga nej till att delta i en inkilningsaktivitet?

Jag har varit med om att en del har gjort det, men då blir det inte, alltså det blir inte heller lätt. För det är inte gruppen nöjd med, om det är någon som vägrar. Faktiskt så är det väldigt svårt i alla fall, det är det.

Vad kan det bli för konsekvenser om man säger så?

Ja du kan ju få höra det där antagligen i flera år efteråt om du till exempel har vägrat att hålla debutanttal. Det tror jag. Tråkningar långt efteråt det jaa..

Så du skulle säga att även om det finns en frivillighet i det, man kan säga nej, men indirekt så kan du ändå inte riktigt det?

Du kommer få höra det.

Då får du stå ditt kast?

Precis, det tror jag, ja. För det är nog väldigt svårt och komma undan det. (Kvinna, 27)

Kan man säga nej till att vara med i inkilningen?

Ja, fast jag tror inte att man skulle lyssna.

Nej.

Det beror nog också på hur dom säger nej. Om dom säger liksom nej, nej och så

skrattar dom, då skulle inte jag bry mig i alla fall, då skulle jag fortsätta. Men om dom skulle säga nej och kanske börja gråta eller verkligen bli arga, då skulle jag nog kanske sluta. Det beror ju alldeles på hur man säger nej.

Mm.

Ibland så säger dom ju nej, men så tycker dom att det är jättekul, så det är olika. (Kvinna, 18)

Det finns uppenbarligen nyanser i detta med att säga nej. Kvinnan i det sista citatet menar att man kan säga nej, men man måste vara väldigt tydlig och säga nej på "rätt" sätt. Utsagorna tyder på att det visst är möjligt att avstå från att delta i inkilningen, men att det inte är helt problemfritt. För det första verkar det vara viktigt med hur du säger nej. Det handlar om att säga nej på rätt sätt. För det andra mister du ett tillfälle att bli en del av gruppen. För det tredje kan ditt nej få konsekvenser. Du löper risk att få leva med gliringar om att du är en tråkmåns. Genom att inte delta i inkilningen har du dels undanhållit gruppen möjligheten till underhållning, du har inte bjudit på dig själv enligt de förväntningar som finns, dels har du också vägrat genomgå en prövning och detta kan du komma att få leva med. Däremot tycks det vara så att även om den nya medlemmen väljer att avstå från att delta i inkilningen, kan inkilningsföreteelsen ändå användas som ett samtalsämne som håller samman gruppen. Trots att debutanten alltså inte genomgår inkilningen fyller den samma funktion som om han eller hon hade gjort det. Att tala om det som inte har skett men som var tänkt skulle ske, bidrar därför ändå till gemenskapen och sammanhållningen.

Inkilningens funktion

Vi kan således konstatera att det inom den svenska idrottsrörelsen förekommer att en grupp eller ett lag iscensätter någon form av aktivitet i samband med att nya medlemmar skall upptas i gruppen. Fenomenet är inget unikt för Sverige. Paulo David som granskat barn- och ungdomsidrotten i relation till de mänskliga rättigheterna för barn skriver:

Although little research has been carried out, available data tend to show that sport-related initiations rites exist in many countries and in most regions of the world. People have always initiated new members into groups through ceremonies and rituals to foster a sense of belonging. Rites of passage are not necessarily harmful, but some forms of hazing can definitely threaten the physical and mental health and integrity of young athletes... (David, 2005, s.71)

David menar alltså att inkilningarna inte nödvändigtvis behöver vara skadliga men att vissa former av inkilning kan hota de ungas fysiska och mentala hälsa liksom deras integritet. Om idén med de arrangerade aktiviteterna endast vore att få de nya gruppmedlemmarna att känna sig välkomna, kan man tänka sig att företeelsen skulle ta sig andra uttryck än de ovan beskrivna inkilningarna. Drar vi paralleller till sociala vardagssammanhang förekommer det knappast att personer som skall introduceras i ett sällskap eller i en gemenskap förväntas prestera något i likhet med det informanterna redovisar. I de allra flesta fall handlar inkilning inom idrott om att nykomlingarna är aktiva medan de befintliga gruppmedlemmarna är passiva åskådare i arrangemanget. Om syftet endast vore att välkomna de nya, vore det mer logiskt att de nya och de ”gamla” gjorde saker tillsammans på lika villkor. Om välkomnande vore det enda ändamålet, skulle alltså aktiviteterna med stor sannolikhet ta sig andra former. Frågan är hur idrottsutövarna ser på företeelsen. Vad anser de är själva att idén med inkilning är, och vilken funktion kan den tänkas fylla?

Informanternas förklaring till inkilning

Inkilning verkar vara en relativt oproblematiserad och oreflekterad företeelse i utövarnas ögon. De tycks inte i någon högre grad ha funderat över varför olika aktiviteter arrangeras för nya medlemmarna, utan har ett pragmatiskt förhållningssätt till inkilning. När frågor om inkilningens funktion ställs är det i huvudsak tre förklaringar som kommer upp.

Tradition

En av de vanligaste kommentarerna från intervjupersonerna är att inkilning ses som en tradition. I vissa samtal tenderar frågan om inkilning som en traditionsbunden aktivitet också uttryckas som ”hämnd” för tidigare händelser. En ung man uttrycker det hela på följande vis: ”Har man väl blivit utsatt för det själv då känns det att då skall jag fan inte gå undan. Jag har blivit utsatt för det och då ska dom också få känna på det.” Inkilningsaktiviteter har således genomförts tidigare i gruppen, och att utövaren själv har råkat ut för någon form av inkilning blir ett motiv till att upprätthålla denna form av ritual.

Välkomnande

Många av informanterna menar att de aktiviteter som arrangeras har till syfte att välkomna de nya gruppmedlemmarna. Att göra något vid sidan av själva idrottandet är ett sätt att ”bryta isen” och lära känna varandra. Inkilningen tycks oftast ske utanför själva idrottsutövandet, i andra sammanhang och andra miljöer. Det är också ett sätt att lära känna varandra på ett socialt plan. En av männen resonerar på följande vis runt de inkilningar han har erfarenhet av:

Jag tror det svetsar samman gruppen. Det blir en ritual för att få folk att slappna av och att visa att dom är välkomna. Därefter är man ju en del i gänget så att säga. [...] Man hyllar dom nya för att dom kommer in och välkomnar dom med en aktivitet, sen så ”välkomna till vårt gäng”. (Man, 25)

Laganda

Inkilningens betydelse för att stärka lagandan, tas upp bland de intervjuade personerna. Genom att skratta och ”göra lite knäppa saker” får de en gemensam erfarenhet som påverkar lagandan positivt. De har något som binder dem samman vilket gynnar samhörigheten och gemenskapen.

Det är pinsamma saker. Det är sånt som man helst inte skulle vilja bli utsatt för själv. Samtidigt så kan det vara att man har någonting att skratta åt längre fram. Det är ett roligt minne ”kom du ihåg när vi...”. Så var det förra året och det är sånt som ofta hänger kvar, om det är lyckade saker. (Kvinna, 27)

Inkilning ses som ett sätt att påskynda processen att skapa en grupp och god laganda. Laganda är något eftersträvanvärt och att förklara förekomsten av inkilning ur det perspektivet är ett sätt att legitimera dess existens. Den får då ett gott syfte och sanktioneras något som annars skulle kunna betraktas med viss skepsis.

Inkilningens många ansikten

Alla ovanstående argument är relevanta för att förstå förekomsten av inkilning och dess funktion. Däremot torde det inte räcka för att förklara fenomenet fullt ut. Under intervjuerna framkom implicit andra funktioner eller syften som kräver vidare problematisering samt en djupare och mer teoretisk analys.

En stund i rampljuset

Ett återkommande påpekande är att inkilningen delvis handlar om att den nya individen får, eller ska, visa upp sig inför den nya gruppen. En av kvinnorna menar: ”Det är på sätt och vis ett sätt att lära känna den som utsätts för det här. Det lyser ändå igenom en del av personligheten vid sådana tillfällen”. Genom inkilningen ges nykomlingen möjlighet att ställa sig själv i centrum och gruppen får en chans att skapa ett första intryck av vederbörande. Nykomlingen ges plats.

Bjuda på sig själv

Förväntningarna tycks vara att den nya grupp-

medlemmen skall förvalta möjligheten att visa upp sig på något sätt. En beståndsdel i aktiviteten är att den nyanlända skall bjuda på sig själv till förnöjsamhet för de övriga. Detta säkerställs på olika sätt. Ett sätt är att vederbörande synliggörs i en situation där ingen av dem normalt sett möts eller är verksamma. Det är den befintliga gruppen som väljer arena och aktivitet. Den som utsätts förväntas inte prestera något bra i bemärkelsen skickligt, utan det viktiga är att det ska bli roligt för dem som ser på. Aktiviteten kan också förstärkas genom att den nya medlemmen får klä ut sig. Klädseln bidrar bokstavligen talat till att klä av personen i fråga och låta denna ikläda sig attiraljer som förstärker framträdandet. Ju mer personen spelar med och bjuder på sig själv, desto mer uppskattas framförandet av de andra.

Sociologen Tore Brännberg skriver i avhandlingen ”Bakom kulisserna” om den inkilning som förekommer i det manliga handbollslag han studerat. Han menar att en förutsättning för inkilningen är att de ”nyanlända ger en gåva till kollektivet” (Brännberg, 1998, s. 83). I det fall han beskriver består gåvan av att de nya gruppmedlemmarna bjuder övriga på alkohol vid ett festtillfälle. Denna handling fyller en social funktion genom att den markerar ”vänenskap och vördnad inför det befintliga kollektivet” (Brännberg, s. 83). Gåvan fungerar som en form av social dörröppnare som bereder väg för en ny individ in i den befintliga gruppen. En av de intervjuade männen i föreliggande studie talar om förväntningarna på de nya att bjuda på sig själva under inkilningsaktiviteterna:

Det är en liten ritual, sen så är det ”här är vi, kör med oss, känn er välkomna”. Jag vet inte, det kanske är för att dom ska känna att nu har vi utfört det här, [...] nu har vi bjudit till för er som är nya, nu bjuder ni till för oss”. (Man, 25)

Det sätt som de nya idrottsutövarna tar sig an de uppgifter de utsätts för, kan betraktas som deras symboliska gåva till gruppen, de bjuder så att säga på sig själva. En av de manliga informanterna säger att det är viktigt att en nykomling ”ska gå in i en grupp och ge väldigt mycket från början, sen kan man börja ta”. I utbyte mot gåvan erbjuds nykomlingen en position i gruppen.

Inslag av förlöjligande och förödmjukelse

Att bjuda på sig själv innebär en risk att bli förlöjligad. I flera av intervjuerna påpekas att inkilningen delvis går ut på att göra bort de nya. När jag frågar informanterna om vad poängen med att skämma ut nykomlingen är, svarar en av kvinnorna: ... det ska vara lite pinsamt för dom i början, sen kommer dom ju in i gänget och där är dom ju som alla andra. Det är ju bara i början man...". Att ha genomgått en prövning, där man delvis blottat sig och också förminskats, skapar dels en gemenskap med de övriga, dels fungerar det som ett sätt att markera positioner i en grupp. De nya har setts i en pinsam situation. Det tycks finnas en kollegial tanke i att de nya, genom att bjuda på det, också kvalificerar sig till att bli "en i gänget". En man menar: "Om någon gör nollningen, som att klä ut sig och springa runt till exempel, så säger vi gärna "välkommen". Nu har du gjort det som vi alla andra har gjort."

Avklädd eller utklädd?

I ett antal internationella studier berättas det om hur nykomlingar tvingats klä av sig nakna i samband med inkilningsaktiviteter.² Ingen av de informanter jag har intervjuat berättar om något liknande. Däremot berättar de om aktiviteter där den nya gruppmedlemmen får klä ut sig, vilket flera av de intervjuade har erfarenhet av. De har fått klä på sig alltifrån skidadressar till glittriga schlagerkläder i samband med att de fått uppgiften att uppträda eller utföra uppdrag. Frågan är om inte den senare proceduren - att klä ut sig - är en lättare variant av att klä av sig. Man får inte behålla sina vanliga kläder, utan de ersätts med något annat. Kan detta betraktas som ett sätt att blotta individen? Det utklädda och avklädda får individen att känna sig obekväma i positionen, denne blir förlöjligad och förminskad. Om man blottar den nya individen kanske det är lättare att få honom eller henne att "bli en av oss".

Laura Robinsons förklaring till att de inkilningar hon studerat inom Kanadensisk ishockey ofta har inslag av sexualitet, erotik och maskulinitet är att det handlar om att passera gränser (Robinson, 1998). Hon använder sig bl.a. av antropologen Kleins resonemang som går ut på att det snabbaste sättet att få

² Se exempelvis Kirby, S L, Wintrup, G (2002), Robinson (1998) m. fl.

laget till en enhet är att förmå spelare att bryta sexuella tabun. Spelarna har tillsammans korsat gränsen för det tillåtna. Därmed är de förbundna med varandra. Även om Robinsons resonemang handlar om andra typer av aktiviteter, grövre än vad som framkommit i denna studie, kan samma idé ligga i botten. De förnedrande inslagen informanterna redogör för, handlar om att försätta den nya individen i en utsatt situation, där denne utlämnas åt övriga gruppen för en stund. Funktionen skulle alltså vara att föra samman laget.

Vad som är att betrakta som förödmjukande varierar mellan individer, enligt intervjupersonerna. Idrottsutövarna påpekar dock att det är viktigt att det förödmjukande inslaget hantearas på rätt sätt. De är överens om att det inte får övergå i kränkningar. När så sker råder det däremot olika uppfattningar om. De flesta menar att "man har en känsla för var gränsen går för nykomlingen". Det blir således en subjektiv bedömning som görs av dem som håller i inkilningen.

En prövning

Varför tror du att det ska vara lite skämmigt (under inkilningen)?

[...] Jag menar folk tycker väl att det är kul ändå och se - alltså när dom skäms men ändå har kul. Man kan ju ändå skratta åt dem samtidigt som man inte tycker att det är kul. [...]. Även fast man tycker att det är lite skämmigt, så blir det nog ändå lite kul. Och efteråt känner man sig nog jättestolt å andra sidan.

Vari ligger stoltheten?

Att man gjort någonting som man antingen inte gjort förut eller man klarar av och göra någonting fast man inuti tänker "nej, men jag kommer dö nu, jag kommer dö nu". Eller som man i alla fall inte vill göra, som man kanske ställer åt sidan. Men nu tar man fram det "äh, skit samma, jag gör det" och hjärtat slår så där jättefort, men man klarar av det ändå". (Kvinna, 20)

Ett tema som återkommer i intervjuerna är att inkilning betraktas som en slags prövning eller ett test. De olika uppdrag nykomlingar utsätts för är ofta av "busig" karaktär och

handlingarna överskrider ibland gränsen för ett normalt beteende. Ett uppdrag som beskrivits var att få med en sex meter långa plankor på en lokalbuss, en bedrift som får sägas gå utanför ett vanligt uppträdande. I ett tidigare citat sägs också debutanttalet vara ett slags ”mandomsprov”. Gruppen testas om vederbörande klarar pressen att prestera ”när det gäller”. Genom att utsätta nykomlingen för en prövning tydliggörs hur denne klarar ”strålkastarljuset” och lagkamraternas förväntningar. En av männen som intervjuats menar att: ”Det är lite jargongen också att det inte ska vara så himla lätt att komma ny”.

Huruvida aktiviteten verkligen innebär en prövning eller ej, kan möjligen relateras till hur trygg den som blir utsatt är med uppgiften. En man berättar att han varit med om en inkilning där tjejerna fick i uppdrag att köpa en porrtidning, medan killarna slapp detta uppdrag. Som jag förstår honom när han talar om denna händelse betraktas detta uppdrag som mer pinsamt för tjejer än för killar och det är därför som just tjejerna får denna uppgift.

Likaledes gäller detta debutanttalet. Har personen ifråga erfarenhet av att stå inför grupper och tala, upplevs förmodligen inte denna uppgift särskilt obehaglig. Om man däremot inte känner sig bekväm i talarrollen, uppfattas aktiviteten säkert som påfrestande. Av det skälet utsätts inte alla nya för samma saker – ”olika personer har olika nivåer”, som en kvinna uttryckte det. En annan menar att genom inkilningen ”så märker man ju var gränsen går för den personen”. Den befintliga gruppen vill veta att, och dessutom hur, den nya individen hanterar uppmärksamheten. Gruppen tror sig därmed kanske kunna läsa av något om den nyanländes inställning och personlighet.

Inkilningen blir också en möjlighet att testa nyförvärvens lojalitet. Kanske kan inkilningen tänkas säga något om huruvida han eller hon är att lita på. Kommer nykomlingen att vara solidarisk med gruppens regler och värderingar? Ställer man upp för laget när det krävs?

Etnologen Paul Willis har studerat fabriksarbetare i England. Han skriver om det ”jävlande” som unga manliga kroppsarbetare ofta utsätts för under sin kulturella lärotid då de börjar arbeta i en fabrik, (Willis, 1999) Willis menar att ”jävlandet” är ett fenomen som förekommer i många sammanhang men i synnerhet

i utpräglade manskulturer, t. ex. idrottskulturen. Enligt Willis kan ”jävlandet” tänkas utgöra ett slags test för att ta reda på vad den nya ”går för”. Arbetarna själva hävdar att det handlar om att de unga skall läras upp, tränas till att klara jobbet och snacket och umgänget på fabriksgolvet. Annorlunda uttryckt, kan man se det som att den nya unga fabriksarbetaren skall anpassas och härdas till fabrikskulturen (Willis, s. 81). Metoden är att retas och utsätta de nya för practical jokes. Detta tema återkommer även i intervjuerna med idrottsutövarna.

Uppåt, spratt och practical jokes

En inkilning som beskrivits i intervjuerna gick ut på att de nya spelarna fick olika uppgifter av laget som de skulle utföra vid det första träningstillfället. Det kunde vara att ständigt missa målet under skottövningen, flytta runt målburarna eller bara skjuta backhandskott under hela träningen. Uppdraget gavs utan tränarnas vetskap, varför dessa beteenden tedde sig aningen underliga i tränarnas ögon. Poängen med inkilningen var just den, att de nya spelarna skulle uppfattas som konstiga av sina nya tränare.

En tolkning av denna inkilning är att det handlar om ett sätt att testa nykomlingarnas lojalitet. En annan är att det helt enkelt är ett roligt sätt att bryta av den annars så allvar samma träningen med spex och skoj. Den moderna tävlingsidrotten bygger på prestation och att göra bra insatser. Den är styrd av regler och som utövare måste du vara beredd att underkasta dig hård träning. På de högre nivåerna av tävlingsidrotten fordras att individen eller laget skall åstadkomma bra resultat. Förväntningarna kan komma från såväl föreningen och sponsorer som supportrar och kan säkerligen stundom upplevas kravfyllda. Lekar och barnsliga upptåg kan därmed fungera som en kontrast till dessa krav. Det blir en möjlighet att under korta stunder frigöra sig från den annars så ofta allvarligt präglade idrottsvardagen.

Willis skriver att ”practical jokes” utvecklats inom traditionella elitistiska hantverksyrken där sedvänjorna ibland utvecklats till ”särskilda ritualer med lärotidstraditioner” (Willis, s. 72). Willis förklaring är att ”practical jokes” existerar för att de ”behövs” för att lära de unga, nya fabriksarbetarna det föränderliga sambandet

mellan de ”verkliga” (materiella) och de symboliska processer som sker på en arbetsplats, så att de bildar ett meningsbärande sammanhang. Det ”verkliga” består av själva produktionen och dess processer och relationer, medan det symboliska är hur dessa företeelser förstås och upplevs av de inblandade.

Nykomlingen som konkurrent

En annan tolkning av inkilningens funktion är att det handlar om att positionera gruppen. Tävlingsidrotten går ut på att vara duktig och allra helst att vara bäst i den idrott som utövas. Ett konkurrensmoment ligger så att säga inbyggt i tävlingssystemet och detta framträder även i inkilningen. De individer som varit en del av gruppen är angelägna att behålla sin position, eller möjligen nå en högre, i gruppen. Inkilningen är ett sätt att markera den lägre position en nykomling har. En ung kvinna som intervjuades menar; ”Man brukar säga så; det ska synas att dom är ettor. Från början. Innan dom kommer in.”

Att låta den nya individen genomföra aktiviteter där denne gör bort sig och inte kommer till sin fördel, kan möjligtvis ses som ett sätt att markera och ordna positioner i gruppen. En av intervjupersonerna talar om nykomlingen som ett hot:

Vad beror det här på, att man ska vara framåt men inte för mycket? Hur kommer det sig att man behöver vara på ett speciellt sätt för att komma in i en grupp?

Du är på sätt och vis ett hot när du kommer in i en grupp, för du är en konkurrent egentligen. Därmed är det ju inte bra om du står ut för mycket och syns och hörs för mycket kanske. [...] du ska smälta in. Att alla är lite rädda om sitt lilla revir i gruppen. Man ska inte trampa över någon och försöka sno åt sig en bit av hennes kaka, utan det är ett försök att hitta en egen liten plats. (Kvinna, 27)

Hon talar också om konkurrens i relation till de pinsamheter en nykomling kan tänkas utsättas för:

Varför ska man tvingas göra bort sig?

I vissa fall så handlar det nästan om

förnedrande saker. Då handlar det väl verkligen om att ta ner dom här nya på jorden. Dom ska inte komma in och tro att dom hamnar på samma nivå på en gång som dom som faktiskt varit med längre i gruppen. (Kvinna, 27)

En tolkning är att det inte enbart är en plats i laguppställningen som står på spel utan också den sociala positionen i laget. Positionerna kan skapas genom sportslig framgång men också om en medlem besitter andra för gruppen viktiga värden. Ställningen och statusen i gruppen är inte given utan något som måste erövrats. I och med att en ny individ kommer till gruppen blir konkurrensen påtaglig. Den befintliga gruppen har behov av att markera just detta för de nya; man måste göra sig förtjänt av en position i gruppen. Ett sätt är att utföra den inkilning gruppen har tagit initiativ till.

Inkilningens mångfacetterade betydelse

När de intervjuade idrottarna talar om de aktiviteter som anordnas för de nya, framträder en mångtydig bild av fenomenet, både vad det gäller form och funktion. Debutanttalen är ett exempel på en aktivitets mångfacetterade betydelse. Å ena sidan ges nykomlingen möjlighet att ställa sig själv i centrum och ta plats, genom att få tala utan att bli avbruten. Detta skulle kunna ses som en välkomstgest. Å andra sidan är aktiviteten utformad så att personen hamnar i ett känsligt läge som dels fungerar som en slags prövning av hur denne agerar i en utsatt situation, dels markerar en underordnad position i förhållande till de befintliga gruppmedlemmarna.

Den nya medlemmen har med andra ord inte någon given plats i gruppen utan att först ha förtjänat densamma. Genom att gruppens övriga medlemmar genomgått samma ceremonier delar de erfarenheten av att ha blivit utsatta för prövningen, vilket kan tänkas stärka lagandan. Samtidigt menar informanterna att det också är en form av hämnd. Den nya skall genomgå samma förödmjukande behandling som de själva fick när de kom. Inkilningen har således många betydelser.

Varför förekommer inkilning?

En teoretisk förklaring

Inkilning inom idrottsrörelsen är ett mångfacetterat fenomen som innehåller flera olika faktorer och dimensioner. Att döma av intervjupersonernas utsagor kan det handla om att ha roligt tillsammans, att sätta nykomlingen i centrum och att få denne att känna sig välkommen i den nya gruppen. Samtidigt kan det ibland finnas inslag i aktiviteterna som motsäger dessa syften. Inkilningens utformning är sådan att den tangerar – men ibland också överskrider – dess intentioner. Vad handlar då inkilning inom idrottsrörelsen om? Vad är det för sammanhang utövaren ska kilas in i?

Det första och enkla svaret är att det handlar om att en individ skall initieras i en befintlig grupp. För att erhålla en djupare förståelse måste dock fenomenet sättas in i ett större perspektiv. Inkilning måste med andra ord belysas i dess kontext: idrottskulturen. För att förstå vad det är individen ska bli en del av genom inkilningen, behöver därför idrottskulturen som företeelse analyseras.³

Idrottarnas utsagor visar viss konsensus när det gäller hur man förväntas bete sig i en idrottsgrupp. Att ha ”social kompetens”, att ”bjuda på sig själv” och att ”ta plats” är exempel på att nykomlingen bör vara aktiv och försöka positionera sig i sin nya grupp. Paradoxalt nog handlar det samtidigt om att inte göra det i alltför hög uträckning; man ska inte ”sticka ut för mycket”, utan man ska ”lämna plats åt andra först”, underordna sig kollektivet samt ”vara ödmjuk”. Det gäller för den nya utövaren att behärska denna balansgång. Vid en första anblick tycks det i vissa fall vara motstridiga förmågor som efterfrågas, men om vi betraktar dem mot bakgrund av vad som är centralt i den moderna tävlingsidrotten framstår de som mer logiska.

Tävlingsidrottens logik

Pedagogen Lars-Magnus Engström har utvecklat tankar om vad som är meningsbärande i en idrottsverksamhet, det vill säga vilken logik som ligger bakom ett utövande och därmed

styr individers beteende och förhållningssätt till idrottandet. Engström menar att den moderna tävlingsidrotten bland annat vilar på principerna om tävling, rangordning och konkurrens. Det går ut på att deltagarna positionerar sig i förhållande till varandra:

Det är föreskrivet och på andra sätt överenskommet vilka beteenden och färdigheter som är eftersträvansvärda och tillåtna respektive förbjudna. I ett sådant system reproduceras medvetet och omedvetet vissa värderingar om det förtjänstfulla i olika beteenden och förhållningssätt. Då tävling och rangordning är den bärande idén sker utvärderingen av verksamheten alltid genom att deltagarna positionerar sig i förhållande till varandra. (Engström & Redelius, 2002, s. 274).

Även om resonemanget i första hand handlar om själva tävlingsutövandet präglar säkerligen tankesättet de deltagande individerna i andra avseenden. De individer som valt att vara en del av idrottsrörelsen fostras således in i detta system och sätt att tänka, vilket informanterna också givit uttryck för.

Tävlingsidrottens bärande principer kan relateras till framväxten av den moderna tävlingsidrotten vid de engelska public school systemet under 1800-talet (Blom & Lindroth, 1995, s. 145.). Intresset för kroppsövningar var stort och fick en central roll i skolorna. Idrotten blev ett maktmedel i skolor som kan liknas vid uppfostringsanstalter. De så kallade public schools var ingalunda skolor för gemene man utan exklusiva privata institutioner för övre medelklassens söner. I dessa skolor skulle landets framtida ledare fostras.

Idrotten var ett verktyg, en strategi, för att uppnå önskade ideal. Karaktär och mod var två eftertraktade dygder, liksom samarbetsförmåga, laganda och viljestyrka (Blom & Lindroth, s. 146). Public school-sporten blev

³ Inkilningsfenomenet skulle även kunna studeras ur ett socialantropologiskt eller socialpsykologiskt perspektiv. Se bland andra Arnold van Gennep (1999), Victor Turner (1995) och Tomas Johansson (2001, 2002). I denna studie har dessa perspektiv dock valts bort till förmån för en kultursociologisk och genusteoretisk ansats.

förknippad med en form av ideologi. Genom idrotten var tanken att pojkar skulle fostras till att bli karaktärsfasta, disciplinerade, starka och uthålliga män. De unga männen skulle med andra ord utveckla sin personlighet såväl som sin intellektuella och fysiska förmåga. Den fysiska fostran blev således lika viktig som den bokliga. En ny muskulös manlighet ställdes i centrum. Vid skolorna utvecklades en stark pennalism och den hierarkiska ordningen som rådde byggdes till stor del på ett studentmaktssystem.

Historikern J A Mangan är en av dem som har studerat idrottens roll i det engelska skol-systemet. Han menar att olika former av ritualer förekom i de engelska skolorna. (Mangan, 2000, s.126-136). Ritualerna upprätthöll institutionernas sociala ordning. De fungerade som en form av rangordningssystem som säkerställde ordning och disciplin. De nya studenterna skulle lära sig veta sin plats i den hierarkiska ordningen. Ritualerna fungerade som:

A set of practices, normally governed by overtly or tacitly accepted rules and of a ritual or symbolic nature, which seem to inculcate certain values and norms of behaviour by repetition, which automatically implies continuity with the past. (Mangan, 2000, s. 131)

Ritualerna reproducerade således ideologier, värderingar och normer. De blev en slags länk mellan det förgångna och nutiden. Ritualerna sanktionerade också studentmaktssystemet och de spelade en roll i skapandet av unga maskulina, muskulära och också kristna män.

Att tävlingsidrotten vuxit fram vid skolor som var till för pojkar har kommit att präglade hela den moderna idrottsrörelsen. Idrotten blev en arena för fostran av manlighet – en aktivitet igenom vilken pojkar danades till män.

Inkilning som mandomsprov

Då tävlingsidrottens innehåll och dygder har kommit att bekräfta pojkar och män har konstruktionen av kvinnlighet blivit mer problematisk. Vad som betraktats som det rätta sättet att bete sig inom idrotten har således varit kopplat till idéer om manlighet, vilket kvinnor

varit tvungna att förhålla sig till när de idrottat. Många idrottsforskare framhåller att dagens idrott fortfarande är att betrakta som i första hand en manlig företeelse.

Den organiserade tävlingsidrotten kan, trots det ökande inslaget av kvinnliga deltagare, också sägas vara en manlig domän eftersom de flesta tävlingsidrotter tillkommit på ett manligt initiativ och genom att ledarkaderna fortfarande domineras av män. (Engström & Redelius, 2002, s. 275)

De karaktärsdrag som tidigt var önskvärda i idrotten, mod, disciplin, karaktärsfasthet, var förknippat med manlighet. Den segregerade idrotten, vilket innebär att män och kvinnor vanligtvis idrottar i olika klasser, bidrar också till att reproducera och upprätthålla föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt (Fagrell, 2001, Fundberg, 2003, Larsson, 2002, m.fl.). Inkilning kan därmed sägas handla om ett slags manligt hårdande. Företeelsen fungerar som en påminnelse om vilket beteende och vilket förhållningssätt som är de lämpliga för en idrottsutövare – men också för en man. Inkilningen bidrar därmed till konstruktionen av maskulinitet.

Greg Malszecki menar att idrotten bidrar till att komplettera det sociala ansvaret en far har när det gäller att göra en man av en pojke. Enligt Malszecki ska inkilningen kapa banden med barndomen och alla kopplingar till den mjuka, försiktiga och ömsinta moderliga världen, med systrar och lekkamrater av kvinnligt kön och istället fostra pojken till en man. (Robinson, 1998, s. 89). Andra män kan via idrotten testa huruvida detta är tillfredsställande utfört. Malszecki definierar idrottskulturen som homosocial och menar att för män är uppmärksamhet från andra män viktigare än uppmärksamhet från kvinnor. Det enda förhållande som verkligen har betydelse är det mellan minst två män. Den könssegrerade idrotten bekräftar därmed män i deras manlighet.

Studier gjorda på manligt dominerade organisationer, t.ex. militären och idrottsrörelsen, visar att inslag av nakenhet och sexualitet är ofta förekommande. Samtidigt råder en stor homofobi i dessa miljöer. Brian Pronger förklarar denna paradox med att:

In a highly homophobic climate, a great deal of time is spent trying desperately to be a man's man. If a man feels the need to prove his heterosexuality, he engages in homo-social activities such as male-only sports, or joins other male-only organizations. (Robinson, 1994, s.94)

Idrottande män lägger alltså kraft på att bekräfta sin manlighet och också sin heterosexualitet. Konkreta exempel på detta förekommer även i denna studie. En av männen berättade att de vid en inkilning av nya gruppmedlemmar beställde en strippa till en inkilningsfest. På frågan om vad skälet var till det, svarade han: "Det blev bara så, ja ett gäng hormonstinna tonårsskillar [...]. Det blev nog en spännande grej [...]"

Är det en slump att gruppen han berättar om väljer att ha just striptease på inkilningsfesten? Att det är unga män som tar initiativ till denna aktivitet är förmodligen ingen tillfällighet. Det förefaller inte lika troligt att unga kvinnorna hade hyrt in strippor. En tolkning av denna händelse är att idrott fortfarande är att betrakta som en manlig domän och att som ung man få tillträde till denna arena kräver ett slags mandatsprov. Prövningen innefattar inte bara att göra sig duglig inför gruppen genom att visa att man fångat upp den interna koden, utan också att leva upp till den heterosexuella normen.

En annan tolkning innebär att denna aktivitet handlar om träda över gränsen för det vanliga, vilket tidigare beskrivits kännetecknar många inkilningar. Av mannens berättelse framgår att de bjöd in ungdomar utanför idrottsgruppen till festen. Stripteasen blev "ett dragplåster och spetsade till det lite grand". Initiativet fick konsekvenser för hur den arrangerande gruppen blev betraktad, inte bara bland de egna medlemmarna utan också bland andra, exempelvis i den skola de gick i. Ryktena gick:

Det var "hörde du vad dom gjorde igår." [...]. Det viskades i korridoren. Då var vi kungar liksom. Det låter knäppt när man säger det nu... för att vi vågade göra någonting som ingen annan hade gjort. (Man, 25)

Uppenbarligen bidrog denna händelse till att höja statusen och stärka idrottarnas position i ett vidare sammanhang. Genom händelsen, att oväntat hyra in en strippa, utmärkte de både sig själva som grupp och som heterosexuella män.

Det rätta sättet

För att förstå hur det bland informanterna kan råda en relativt enhetlig bild av "det rätta sättet att vara" inom idrotten, kan sociologen Pierre Bourdieus kapitalbegrepp vara till hjälp. Den enkla innebörden av kapital är värden, tillgångar eller resurser. Det mest grundläggande begreppet i Bourdieus terminologi är det symboliska kapitalet (Broady, 1998, s. 6). Symboliskt kapital kan definieras som "det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde" (Broady, 1998). För att de resurser jag som individ har skall kunna sägas vara ett symboliskt kapital handlar det om att omgivningen uppfattar att dessa har ett visst värde. Mina tillgångar kan alltså i ett sammanhang uppfattas som tillgångar, medan de i ett annat inte har något som helst värde.

Analysverktyget symboliskt kapital kan hjälpa oss att förstå intervjupersonernas resonemang om vad som är ett eftersträvt beteende inom idrotten. Innehavarna av rätt kapital har förstått vad det är som "gäller", dvs. hur "spelet" ska spelas. Vad menar informanterna är symboliskt kapital i en idrottsgrupp och hur ska man vara som nykomling?

När man kommer som ny till en grupp då tycker jag att man ska inte bara klampa in utan man ska tillåta dom andra att lämna utrymme först och främst. Sen får man inte vara för blyg heller, man måste ta plats. Sin plats. För roller i laget finns det ju massor av och det är inte säkert att man kan ta exakt samma roll som man har haft i det lag man kom ifrån. (Man, 33)

Social kompetens, det tror jag gäller i alla grupper. Att du kan prata och hänger med lite i det som är internt och att försöka komma in i sånt ganska fort. Sen så tror jag att du inte ska stå ut för mycket. Det tror jag inte heller är bra, samtidigt

som att du ska kanske inte vara alldeles för blyg och tillbakadragen heller utan hitta en balans där [...]. (Kvinna, 27)

Ovanstående utsagor pekar på de mångtydiga förväntningar en ny utövare kan ha på sig. Att ha ”social kompetens”, att ”bjuda på sig själv” och att ”ta plats” är exempel på att det förväntas att nykomlingen är aktiv, tar för sig och försöker positionera sig i sin nya grupp. Samtidigt bör det ske med viss finess. Det gäller att inte kliva över gränsen för vad som är ett accepterat beteende: man ska inte ”stå ut för mycket”, man ska ”lämna plats åt andra först” och ”inte vara för högljudd eller stökig”. Det gäller för den nya utövaren att behärska denna balansgång.

De intervjuade idrottarna uttrycker sig också i termer av att man ska vara lojal och solidarisk med laget, ödmjuk och underordna sig kollektivet. Man ska också tåla att bli utsatt för skämt och spela med i upptågen. Behärskas dessa eftersökta beteenden och förhållningssätt är det att räkna som kapital och bidrar således till att individen ges en position i gruppen.

Med hjälp av Bourdieus resonemang kan alltså inkilningens sociala funktion lättare förstås. Inkilningen bidrar till att pröva, värdera och säkra så att nykomlingen är – eller blir – en i gruppen. För nykomlingen handlar det om att leva upp till förväntningarna och visa att han eller hon kan spelreglerna och på så sätt visar sig värdig inför kollektivet. Det symboliska kapitalet handlar alltså om att behärska tävlingsidrottens normer och värden (att acceptera tävling och rangordning, visa mod, klara utmaningar, inte vika ner sig vid motgång etc.), liksom att veta hur man skall förhålla sig till den grupp nykomlingen gör entré i.

I tävlingsidrotten är prestationer centrala och det går igen även när en individ skall upptas i en grupp. I inkilningssituationen förväntas du vara aktiv och delta i detta spel. Tävlingsidrottens värden har, som tidigare berörts, varit och är fortfarande förknippade med idéer om manlighet och heterosexualitet. För att räknas som en ”riktig” idrottare måste manliga heterosexuella kännetecken framhävas. Inkilningen blir ett sätt att pröva huruvida utövaren är av ”det rätta virket”.

Fostran och disciplinering

Inkilningen behövs således för att dana idrottsutövarna. De efterfrågade karaktärsdragen finns inte per automatik utan det fordras att individerna påminns om vad som krävs. Inkilningen blir ett aktivt formande, en metod att fostra och disciplinera. En av intervjuerspersonerna har följande tankar rörande detta:

Handlar det om att ha homogent beteende i gruppen, menar du?

[...] Det är väl också en bit med lagandan, att det även är ett sätt att fostra en individ in i gruppen. Där kan det kanske skära sig i början om det är någon som inte riktigt har koll på regler och vad som gäller i gruppen. På sätt och vis disciplineras den som inte vet det här eller inte ställer upp på det då. Ja, att gruppen gör det helt enkelt. [...] man fostras till att passa in i lagandan. Allt det här runtomkring det handlar ju om en laganda; ”så här har vi det i vår grupp, du ska passa in här och då fostrar vi dig lite grand, styr dig”. Till exempel om en yngre förmåga, stor talang som alltid har varit bäst, kommer upp i ett seniorlag. Då ska hon veta att ”här är du inte bäst lilla flicka, nu ska du anpassa dig. Nu ska du bli en i gruppen, här går kollektivet före dig som individ”. Det är inte alls spelsystem, det är sånt som man lär sig och tränaren tar tag i. Det här som gruppen lär en är någonting annat, att veta vad som är acceptabelt och inte. (Kvinna, 27)

Laganda handlar dels om att sätta laget före individen, dels om att likforma gruppen så att gruppens specifika normer och värderingar upprätthålls. En kvinna ger ett exempel på hur en spelare rent konkret får lära sig den oftast outtalade ordningen i ett lag. Hon berättar om hur en junior som blir uppflyttad till A-laget blir placerad längst bort från dörren i omklädningsrummet. Först när denne varit med en tid och när det kommer nya spelare till laget får hon flytta uppåt. Placeringen i omklädningsrummet påvisar alltså vilken position du har i laget. Juniorrollen innebär i det här fallet att spelaren också har till uppgift att fylla allas vattenflaskor.

En man talar om rangordning och den hårda jargong som han menar ibland kan förekomma inom hans idrott och hur den kommer till uttryck när en individ är ny i en grupp:

[...] Men utanför (själva idrottsutövandet), där kan det också vara en hård jargong, ja det är nästan ett rangsystem där de som är nyast gör störst jobb.”

Vad beror det på tror du? Vad är det för idé som ligger bakom det här?

Det är väl att man ska lära sig.

Vad är det man ska lära sig?

[...] Det handlar om att lära sig hela systemet så att säga. Att man går in och gör skitjobbet från början för att fatta vad det handlar om och på så sätt blir ödmjukare för dom som är under en sen. (Man, 25)

Lite senare i intervjun återkommer han till detta med ödmjukhet och status när han säger att det handlar om ”att lära personer att vara ödmjuka för hela systemet”. Det finns således konkreta metoder och handlingar i en idrottsgrupp som syftar till att anpassa medlemmarna till systemet och att fostra dem till rådande rangordning och normer. En tolkning är att inkilning kan utgöra en sådan metod att anpassa utövaren till den rådande ordningen – och till det både uttalade och outtalade värdesystemet.

Brännberg är inne på samma spår när han skriver att inkilningen fyller en viktig funktion för kollektivet genom att den bidrar till att reproducera den egna specifika kulturen (Brännberg, 1998, s. 84). Genom inkilningen påminner gruppen sig själva om de värderingar som gäller för laget. Det handlar om att upprätthålla och omskapa lagets kultur och att erinra varandra om vilket norm- och regelsystem som skall råda. Genom inkilningen påpekas för såväl den nya individen som den befintliga gruppen att – men också hur – de skall underkasta sig gruppens regler och värderingar.

Enkelt uttryckt bidrar inkilningen till att stärka det som är karaktäristiskt för det egna laget, vilket samtidigt bidrar till att definiera laget som en homogen enhet i förhållande till omgivningen. Mot den bakgrunden blir intervjupersonernas tal om att inkilning stärker lag-sammanhållningen förståeligt.

Motstånd mot den allvarsamma tävlingsidrotten

Inkilningen kan emellertid också ses som ett slags uppror mot de värden som beskrivits ovan. En av Paul Willis tolkningar av ”jävlan-dets” funktion bland de engelska fabriksarbetarna är att det är en symbolisk handling och ett alternativt förhållningssätt mot företagets överordnande ”sanningsordning”. Att ”jävlas” blir ett sätt att exponera och ifrågasätta de formella strukturerna (Willis, s. 80). Detta resonemang kan överföras till idrottens inkilningsföreteelse. Formella och informella regler och riktlinjer samt dess organisation utgör idrottens struktur och styr idrotten. Detta, tillsammans med idrottsledare som också präglar idrottsverksamheten, gestaltar en form av auktoritet som idrottsutövarna måste underkastar sig. Så som tävlingsidrotten är utformad förväntas utövaren anamma principerna om karaktärsdaning, disciplinering, kraven att alltid prestera sitt bästa etc. Genom att leka, vilket är ett inslag i inkilningen, går man istället utanför den instrumentella miljön och utmanar ordningen och de stränga ramarna.

Teoretisk konklusion

En central frågeställning för studien var att öka förståelsen av varför inkilning förekommer inom idrottsrörelsen. Inkilning är ett fenomen som tycks ha ett dubbelt syfte. En inkilningsaktivitet kan vara fylld av lekfulla aktiviteter som kan vara till glädje för såväl nykomlingarna som de gamla gruppedlemmarna. Samtidigt synes en inkilning gå ut på att forma individen efter den befintliga idrottsgruppens värden. Formandet kan ta sig olika uttryck, varav det förödmjukande inslaget är ett. De efterfrågade värdena är väsentliga för den moderna tävlingsidrotten, och måste ses i ljuset av dess historiska arv. Inga sociala system eller kulturformer skapar sig själva. De behöver ständigt reproduceras för att existera. Detta upprätthållande kan ske genom såväl tal som handlingar.

Inkilning kan betraktas som en handling som har till uppgift att fostra individen till för idrotten väsentliga dygder. Inkilningen kan därmed ses som en kollektiv, symbolisk handling där individen skall initieras i gruppen genom att aktivt (lik)formas till bärare av en

uppsättning ”rätta” beteenden och sätt att vara i en idrottsgrupp. Analogt med det resonemanget kan inkilning således förekomma både inom lagidrotter och individuella idrotter.

Paradoxalt nog kan inkilningen också vara ett sätt att bryta och göra motstånd mot samma logiker som den reproducerar. Inkilning blir en slags överträdelse av det som i vanliga fall är eftersträvansvärt inom idrotten. Detta legitimeras genom att inkilningen sker under särskilda former, kopplade till en specifik situation utanför det formella och vanliga idrottsutövandet.

I intervjuerna framkommer att inkilning förekommer bland såväl kvinnor som män. Intervjupersonerna tror dock att inkilningar är vanligare bland män. De tror också att männens aktiviteter tar sig andra, grövre uttryck än de som förekommer bland kvinnor. Det är inte möjligt att utifrån denna studie säga något om giltigheten i detta påstående, men det är ändå intressant att det sägs.

Tolkningen är att utsagorna kan förstås mot bakgrund av idrottens historiska framväxt. Idrotten var ett verktyg att fostra och disciplinera pojkar till att bli karaktärsfasta, modiga män som skulle leda det brittiska imperiet. Dessa tankar spred sig och idrotten blev först och främst en manlig arena, vilket fortfarande delvis präglar dagens idrott. Man kan ju fråga sig varför inkilning förekommer även bland kvinnliga idrottsutövare om nu aktiviteten handlar om att skapa manlighet. Ett svar på frågan skulle kunna vara att det manliga idrottsutövandet utgör normen – även för kvinnorna. Ett manligt beteende ter sig därför eftersträvansvärt, också för kvinnor.

Inkilningens logik - några sammanfattande drag

- Inkilningsaktiviteter anordnas för individer som kommer nya till ett lag eller till en grupp av idrottare.
- Initiativet till inkilningen tas av den befintliga gruppen. Den är aktiv när det gäller att iscensätta de aktiviteter som nykomlingarna skall utföra. Inkilningen sker således på uppmaning av dem som varit med i gruppen sedan tidigare, men de är passiva åskådare under själva inkilningen medan de nya gruppmedlemmarna är aktiva. Således saknas ett ömsesidigt socialt samspel, där alla parter deltar på lika villkor, i en inkilning.
- Inkilningen tar sig olika former och uttryck. Aktiviteterna utförs på särskilda ställen vid specifika tillfällen. Ibland använd särskilda symboler eller rekvisita för att förstärka syftet.
- Inkilningen fyller ett eller flera specifika funktioner. Dessa är antingen explicit uttryckta av deltagarna: den förmodas bidra till att välkomna nykomlingen, att upprätthålla en tradition eller att skapa god laganda. De implicita syftena är att pröva och testa, rangordna, disciplinera och att fostra den nyanlända. Dessa motstridiga funktioner påvisar inkilningens paradoxer; att stärka lagandan samtidigt som den skapar hierarkier och rangordnar individer.
- Inkilningen har ett inslag av utsatt-het. Nykomlingen är utsatt för gruppens blickar och för deras bedömning. De gamla medlemmarna är överordnade och nykomlingen befinner sig i en underordnad position.
- Inkilningsaktiviteter tangerar eller överskrider gränser och tabun. Risken finns att det lekfulla inslaget

övergår i förödmjukelse. Aktiviteternas uttrycksformer går ofta över gränsen för vad som är ett acceptabelt socialt beteende.

Sammanfattningsvis kan inkilning sägas vara en medvetet iscensatt aktivitet som bygger på särskilda principer och fyller specifika funktioner. De aktiviteter som arrangeras passerar ofta gränsen för det normala. Risken finns också att det lekfulla inslaget övergår i förödmjukelse eller kränkning.

Vad lär man sig genom inkilning?

Vad kan då deltagarna tänkas lära sig genom inkilningen? Inkilningen blir ett sätt att påminna om vilka värden som är eftersträvarsvärda inom idrotten. En av tävlingsidrottens principer är att alltid prestera sitt bästa. Detta går igen i inkilningsaktiviteterna. För att få vara med och för att erhålla en position i den nya gruppen bör nykomlingen prestera något. Hon eller han måste visa sig värdig en plats i gruppen. Rangordning och hierarki är två andra tangerande principer som tävlingsidrotten vilar på. Även dessa två element återfinns i inkilningarna. De nyanlända individerna utsätts ibland för kränkande aktiviteter vilka har till syfte att påminna om den rangordning som råder i gruppen. Samtidigt förväntas den nyanlända visa sig modig och lojal med gruppen, vilket bevisas genom att ställa upp på de aktiviteter som anordnas.

Inkilning är således ett sätt att fostra och disciplinera nykomlingen till det rätta förhållningssättet och beteendet. Den bidrar till att det meningsbärande i tävlingsidrotten reproduceras och upprätthålls. Idrottens status som en specifik kulturföreteelse och principerna för hur idrotten ska utformas och vad den är till för förstärks genom inkilningen. Idrottsutövarna lär sig att anamma de specifika koder som gäller för idrottsrörelsen och blir således bärare av tävlingsidrottens inre logik. Inkilning handlar med andra ord inte om att lära sig saker som har med det direkta idrottsutövandet att göra, utan om mer subtila saker som rör förhållningssättet till utövandet.

Några avslutande ord

Det övergripande syftet med denna studie var att öka kunskapen om inkilning, främst genom att belysa vilka former inkilningar kan ta och genom att analysera och problematisera varför de förekommer i svensk idrott. Studien bygger på intervjuer med 17 aktiva idrottare. De har talat utifrån sina egna erfarenheter som kvinnor eller män och som lag- eller individuella idrottare. Några är mycket framgångsrika inom sin idrott medan andra befinner sig på lägre nivå. Vissa är i början av sin karriär som idrottare, andra i slutet.

Det går inte att göra anspråk på att dessa idrottare ska vara representativa för alla utövare i Idrotts-Sverige. Att döma av de resonemang som förts om inkilning under intervjuerna, råder viss samstämmighet men också diskrepans om vad inkilningar är och varför de förekommer. Intervjupersonerna representerar således olika synsätt på inkilning, vilket visar att det är ett komplext fenomen. Genom studien har kunskapen om vilken gemensam logik som karakteriserar inkilningsaktiviteter ökat. Är då det faktum att inkilningsaktiviteter existerar ett problem för idrottsrörelsen?

I idrottsrörelsens verksamhetsidé och riktlinjer slås fast att idrott på alla nivåer ska bedrivas så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt, liksom att idrott ska utformas så att ”den ger alla som deltar en kamratlig och trygg social gemenskap” (Riksidrottsförbundet, 2005, s. 4).

Idrottsrörelsen har således stolta mål och goda intentioner, vilket ställer höga krav på verksamheten. Att arrangera aktiviteter i syfte att de som idrottar tillsammans ska lära känna varandra bättre, stämmer väl in med verksamhetsidén. Sociala aktiviteterna där idrottsutövarna deltar i ett ömsesidigt samspel bidrar till att en kamratlig och trygg gemenskap skapas. Säkerligen finns det också runt om i Idrotts-Sverige mängder av goda exempel på att så sker.

Det finns emellertid en distinktion mellan sociala aktiviteter där alla är med på lika vill-

kor och inkilningsaktiviteter. En inkilning har inslag av utsatthet. Även om en individ som deltar i en inkilning faktiskt inte blir utsatt för kränkande behandling föreligger ändå en betydande *risk för att så sker*. Inkilningar där individer kan känna sig utsatta eller kränkta hotar därför idrottsrörelsens målsättning; att idrott ska bidra till en kamratlig, trygg och social gemenskap. Det finns därför all anledning att aktivt arbeta för att motverka den typ av aktiviteter som riskerar att ha en negativ istället för positiv inverkan på människors psykiska och fysiska utveckling.

Inkilning bör således problematiseras och tas på allvar. Inte minst är det angeläget att fundera över vilka konsekvenser inkilningar kan få för idrottsutövare. Vad händer till exempel med dem som upplever att den personliga integriteten hotats eller till och med har överträtts? Vilka följder kan denna form av manlighetsfostran få på sikt? Kan det tänkas att blott vetskapen om att den här typen av aktiviteter förekommer, skrämmer bort potentiella utövare och deras föräldrar? Då idrottsrörelsen gärna poängterar de sociala värden som kan finnas i idrotten är det en trovärdighetsfråga att motverka sådana aktiviteter som kan äventyra idrottens positiva värden.

Vidare studier

Vi har nu kunskap om att inkilningar förekommer inom svensk idrott, vilka uttryck de kan ta och förhoppningsvis har denna studie även bidragit med en ökad förståelse om varför inkilningsaktiviteter arrangeras. Däremot har vi inte kunskap om i vilken omfattning de förekommer. Inte heller känner vi till hur förekomsten relaterar till ålder, kön och nivå på idrottsutövandet (bredd eller elit). För att ytterligare öka insikten om inkilningar krävs vidare studier. Det gäller också för att kunna svara på de väsentliga frågor som handlar om hur de som blir utsatta upplever det hela samt hur ledare och andra i omgivningen reagerar på och hanterar inkilningar.

Referenser

- Blom, K. Arne & Lindroth, Jan, *Idrottens Historia. Från antika arenor till modern massrörelse*. (Farsta: SISU Idrottsböcker, 1995).
- Broady, Donald, *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Skeptron occasional papers. Nr 15. (ILU: Uppsala universitet, 1998).
- Brännberg, Tore, *Bakom kulisserna. En socialpsykologisk studie av en förening*. (Göteborg: Floda, 1998).
- David, Paulo, *Human rights in youth sport. A critical review of childrens's rights in competitive sports*. (New York: Routledge, 2005).
- DN Reuters, "Bråk i USA:s trupp", *Dagens nyheter*, 11/8 2005.
- Engström, Lars-Magnus & Redelius, Karin, "Pedagogiska perspektiv på idrott" i Pedagogiska perspektiv på idrott. Red. Engström, L-M & Redelius, K. (Stockholm: HLS, 2002).
- Eriksson, Mattias, "Jag var utklädd till Hannah Graaf", *Expressen*, 11/9 2004.
- Fagrell, Birgitta, *De små konstruktörerna. Flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete*. Studies in Educational Sciences 30. (Stockholm: HLS Förlag, 2000).
- Fundberg, Jesper, *Kom igen gubbar. Om pojkfotboll och maskuliniteter*. (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2003).
- Johansson, Thomas, *Bilder av självet. Vardagslivets förändring i det senmoderna samhället*. (Stockholm: Natur och kultur, 2002).
- Johansson, Thomas, *Socialpsykologi – subjektivitet, överskridande och förändring*. (Lund: Studentlitteratur, 2001).
- Kirby, S L, Wintrup, G, "Running the gauntlet: an examination of initiation/hazing and sexual abuse in sport", *Sexual harassment and abuse in sport: international research and policy perspectives*, Ed. Brackenridge, C, (London, England, Whiting & Birch, 2002).
- Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Stockholm: Studentlitteratur, 1997).
- Larsson, Håkan, *Iscensättningen av kön i idrott. En nutidshistoria om idrottsmannen och idrottskvinnan*. Studies in educational sciences 43. (Stockholm: HLS Förlag, 2001).
- Lewenhagen, Jan, "Juniorer hem med rakade skallar", *Dagens Nyheter*, 24/9 2004.
- Linné, Hans, "MIF basen rasar över spelarnas nakna julklapp", *Expressen*, 21/12 1998.
- Mangan, J A, "Athleticism in the Service of the Proletariat: Preparation for the English Elementary School and the Extension of Middle-Class Manliness", *Making European Masculinities. Sport Europe, Gender*. Ed. Mangan, J A, (London: Frank Cass, 2000).
- Riksidrottsförbundet. *Idrotten vill*. 2005.
- Robinson, Laura, "Baptized a hawk: initiations in junior hockey". *Crossing the line: violence and sexual assault in Canada's national sport*. Ed. Robinson, L. (Toronto: McClelland & Stewart, 1998).
- Turner, Victor, *The ritual process: structure and anti-structure*. (Ithaca, New York: Cornell U.P, 1977).
- van Gennep, Arnold, *Rites de passage. Övergångsriter*. (Norway: Valdres trykkeri, 1999).
- Willis, Paul, "Varför jävlas?", *Samtidskultur. Karaoke, karnevaler och kulturella koder*. Red. Johansson, T. & Sernhede, O. & Trondman, M, (Nora: Nya Doxa, 1999).

Elektroniska källor

www.presstext.prb.se. <http://mx.ihs.se:2063/bin/neta2gate?state=anchvj.4.16&f=toc>. 2005-08-30

RIKSIDROTTSFÖRBUNDET

Idrottens Hus, 114 73 Stockholm • Tel: 08-699 60 00 • Fax: 08-699 62 00
E-post: riksidrottsforbundet@rf.se • Hemsida: www.rf.se

